

KASBIY PEDAGOGIK MADANIYAT VA KASBIY-IJODIY KOMPETENSIYA

NAZAROV JAMSHID IRKINOVICH – O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Angren xorijiy tillar fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qituvchining kasbiy pedagogik madaniyati va kasbiy-ijodiy kompetensiyasi haqida batafsil ma'lumotlar keltirib o'tilgan. Shuning ilmiy maqolada kasbiy pedagogic qobiliyatining o'ziga xos xususiyatlari, kasbiy-ijodiy kompetensiyasining asosiy omillari xususida ma'lumotlar bildirilgan. Maqola o'z ichiga pedagogning madaniy va kasbiy eteketi, pedagogic metodlar va usullardan foydalanishning asosiy jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: pedagog, pedagogic mahurat, kasbiy-ijodiy, kompetensiya, intellectual, salohiyat, zamonaviy metodlar

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТВОРЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ

Аннотация: В данной статье представлена подробная информация о профессиональной педагогической культуре и профессионально-творческой компетентности учителя. Поэтому в научной статье приводятся сведения об особенностях профессионально-педагогических способностей, основных факторах профессионально-творческой компетентности. В статье рассмотрены культурный и профессиональный этикет педагога, основные процессы использования педагогических методов и методов.

Ключевые слова: педагог, педагогическое мастерство, профессионально-творческая компетентность, интеллектуальный потенциал, современные методы.

PROFESSIONAL PEDAGOGICAL CULTURE AND PROFESSIONAL- CREATIVE COMPETENCE

Abstract: This article provides detailed information about the teacher's professional pedagogical culture and professional-creative competence. Therefore, the scientific article provides information about the specific characteristics of professional pedagogical ability, the main factors of professional-creative competence. The article includes the cultural and professional etiquette of the pedagogue, the main processes of using pedagogical methods and methods.

Key words: pedagogue, pedagogical skill, professional-creative, competence, intellectual, potential, modern methods

Kirish

Jamiyatning eng muhim resursi bu - o'zining ijodiy, kasbiy, intellektual va tashkilotchilik qobiliyatlarini amalga oshiradigan insonlar tomonidan ifodalangan intellektual salohiyatdir. Zamonaviy maktab oldida turgan asosiy vazifa -shaxsning salohiyatini yuqori darajada rivojlantirish, uni ijtimoiy va kasbiy hayotning subyekt sifatida shakllantirish, o'zini o'zi anglash hamda o'zini o'zi takomillashtirishga tayyorlashdir. Zamonaviy maktab insonning qobiliyat va iste'dodidan kelib chiqib, har tomonlama kamol topishini ta'minlashga qaratilgan. Bir qator davlat hujjatlarida ta'lim mazmuni - shaxsning o'zini o'zi rivojlantirishni ta'minlashga yo'naltirish, mamlakatimiz har bir fuqarosining ijodiy qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish, o'qitish kabi strategik vazifalar belgilab berilgan. [1, b, 241] Shu munosabat bilan pedagog kadrlar tayyorlash muammolariga davlat va jamiyatning jiddiy e'tibori qaratilmoqda. Professional o'qituvchiga bo'lgan talab uning kasbiy pedagogik madaniyati va kasbiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirish masalasi dolzarbligini asoslaydi.

Tadqiqotchi V.A.Slasteninining ta'kidlaganidek, pedagogik madaniyatning tarkibiy qismlari o'qituvchi shaxsining kasbiy mahorati va dialektik birlikda bo'lgan pedagogik faoliyatning professionalligidir. [2 b. 76] Shaxsning kasbiy mahorati kasbiy muhim va shaxsiy-ishbilarmonlik fazilatlarini, ijodkorlik, shuningdek, mutaxassisning progressiv rivojlanishi uchun motivatsion munosabatlar va qiymat yo'nalishlarining yuqori darajada rivojlanishini aks ettiradi. Faoliyatning professionalligi yuqori kasbiy malakani, faoliyatni samarali amalga oshirishga imkon beradigan turli xil samarali kasbiy mahorat va ko'nikmalarni anglatadi. Jumladan kasbiy mahoratning shakllanishi shaxsiy va kasbiy fazilatlarini rivojlantirish bilan bog'liq.

Materiallar va usullar

O'qituvchi shaxsining kasbiy fazilatlarini aniqlash uchun pedagogik faoliyatning xususiyatlariga e'tibor qaratamiz. O'qituvchilik kasbi haykaltarosh, yozuvchi, musiqachi va rassom kasblari sinfiga kiradi, ya'ni u atrofdagi voqelikni ijodiy tushunishni va ijodkor bo'lishni talab etadi. Pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyati - o'qituvchi shaxsiyati uni amalga oshirishning eng muhim shartidir. O'qituvchi ta'lim mazmunining faol hammuallifiga aylanadi, bu esa undan o'zining qadriyat yo'nalishlari va ijodiy fikrlash uslubini rivojlantirishga bo'lgan munosabatlarini tizimga faol kiritishni talab qiladi. O'qituvchining o'zini-o'zi ijodiy rivojlanishi, u o'z kasbiy rivojlanishining sub'ekti sifatida harakat qilsa, uning kasbiy rivojlanishining eng yuqori darajasi hisoblanadi. O'qituvchi o'z faoliyatini o'zicha boshqaradi va tartibga soladi, pedagogik muammolarni hal qilishda ijodiy yondashadi. Yangi bilim va ko'nikmalarni egallash, o'z navbatida, yangi psixologik qobiliyatlarning rivojlanishiga olib keladi. O'zining ortib borayotgan tajribalari yangi, murakkab vaziyatlarni va ularni hal qilishning nostandart usullarini topishning asosiy motiviga

aylanadi. Shunday qilib, o'z-o'zini ijodiy rivojlantirish jarayonida o'qituvchining shakllanishi nafaqat kasbiy faoliyat sub'ekti, balki shaxs sifatida ham amalga oshiriladi.

Pedagogik faoliyatning yana bir o'ziga xos xususiyati shundaki, u o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga asoslanadi. O'qituvchi faoliyatining maqsadlari, tashkil etilishi va muvaffaqiyatini baholash o'quvchining faolligini aks ettiradi. O'qituvchi o'z faoliyatida shaxsni shakllantirishning uzviy jarayoni sifatida qabul qilishi, shaxsning rivojlanishi va shakllanishini ta'minlaydigan ijtimoiy-pedagogik sharoitlarning tashkilotchisi sifatida harakat qilishi kerak, bu esa o'qituvchidan kasbiy ijodiy faoliyatni tashkil etishga tayyor bo'lishni talab qiladi. Tayyorlik deganda o'zini ijodiy individuallik sifatida anglash, ijodiy faoliyat, bilim, ko'nikma, malaka, mehnat va muloqot jarayonini tashkil etish tajribasining mavjudligi tushuniladi. [3, b. 87]

Adabiyotlar tahlili

Olimlardan V.A.Kan-Kalik pedagogik faoliyatning kasbiy xususiyatlari ijodiy muammolarni hal qilish jarayoni sifatida quyidagilarni taklif etadi: [4, b. 93]

1. Pedagogik ijodning o'ziga xosligi shakllangan faoliyat ko'nikmalari va pedagogik jarayonning rivojlanayotgan strukturasining o'zaro ta'sirida bo'lib, bu metodlarni o'zgartirishni taqozo etadi, chunki o'quv jarayonida o'zlashtirilgan uslub va ko'nikmalar doimo o'zgarib turadi.

2. O'qituvchi va o'quvchining birgalikda ijod qilishi, o'qituvchining ijodiy sa'y-harakatlarini butun pedagoglar jamoasi ijodi bilan muvofiqlashtirish pedagogik ijodning zarur shartidir.

3. Jamoatchilik faoliyati muhitida o'qituvchining ijodiy jarayonini amalga oshirish o'qituvchidan o'z ruhiy holatlarini boshqara bilishni, o'zida va o'quvchilarda ijodiy farovonlikni yuzaga keltirishni talab qiladi. [5, b. 213]

Yuqorida aytib o'tilgan pedagogik faoliyat muammolarini ijodiy hal qilishga tayyorlikni V.A.Slastenin o'qituvchi professionalligining hal qiluvchi belgisidir, deb ta'kidlaydi. Ushbu tayyorlikning shakllanishi shaxsning individual fazilatlarini asosida, faoliyat motivlari, maqsadlari va shartlaridan kelib chiqib, ularni qayta tashkil etish orqali amalga oshiriladi. Shakllangan tayyorlik - motivlar, munosabatlar, shaxsiy xususiyatlar tizimini shakllantirish, ular faollashganda mutaxassisga o'z funktsiyalarini samarali bajarish imkoniyatini beradi. [6, b. 43]

Motivatsion-qiymat komponenti, o'qituvchining shaxsiy ta'limi sifatidagi kasbiy mahoratining tarkibiy elementidir. U o'qituvchining ijodkorlikka bo'lgan ehtiyojini ta'minlaydi, bu esa o'z-o'zini anglashni anglatadi. Kasbiy va ijodiy faoliyat maqsadlarini munosib belgilash va ularga erishish, ushbu maqsadlarga erishishda ixtiyoriy harakat, o'zini professional sifatida tasavvur qilish. O'qituvchilik kasbini egallashga sub'ektning motivatsion e'tiborisiz, rivojlangan intellekt va ijodiy faoliyatga

moyillik yuqori samarali pedagogik faoliyatni tashkil etish uchun etarli emas. [7, b. 32]

Shunday qilib, o'qituvchining kasbiy mahorati pedagogik madaniyatning muhim xususiyatlaridan biridir. O'qituvchi shaxs sifatida, kasbiy faoliyat sub'ekti sifatida rivojlanadi. Pedagogik faoliyat kasbiy mahoratining operativ-faoliyat komponentining xususiyatlari o'qituvchining kasbiy-ijodiy kompetensiyasida namoyon bo'ladi. O'qituvchining kasbiy-ijodiy kompetensiyasining konseptual g'oyasi ijodiy savodxonlik, ijodiy qobiliyat va ko'nikmalar, pedagogik faoliyatga ijodiy tayyorlik birikmasi sifatida tadqiqotchi A.V.Tutolmin tomonidan ishlab chiqilgan.

Tadqiqot natijasi va uning muhokamasi

Kompetensiyaga asoslangan yondashuv bo'yicha psixologik-pedagogik adabiyotlarni ko'rib chiqish shuni ko'rsatadiki, kasbiy kompetensiyaning turli xil ta'riflari mavjud. Masalan, chet ellik tadqiqotchilar ushbu tushunchani ko'pincha "chuqur bilim", "vazifalarning adekvat bajarilishi holati", "faoliyatni amalda bajarish qobiliyati", "harakat samaradorligi" deb hisoblashadi. [8, b. 112]

Umuman olganda pedagogga xos kasbiy kompetentlik negizida quyidagi tarkibiy asoslar tashkil etadi:

Shunday qilib, mutaxassisning kompetensiyasi bu - o'z kasbiy faoliyati davomida ishlab chiqilgan ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan vakolatlar tizimidir.

O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi uning pedagogik faoliyatni amalga oshirishga nazariy va amaliy tayyorgarligining birligidir. O'qituvchining malakasi "kasbiy va umumiy madaniyat, tajriba, o'qituvchilik tajribasi va pedagogik ijod elementlarini o'zida mujassam etgan shaxs xususiyatlarining ajralmas namoyon bo'lishi" sifatida qaralishi kerak. Kompetensiya pedagogik faoliyatga tayyorlik darajasini belgilaydi".[9, b. 63]

Metodologiya

A.V.Tutolmin "Integral jihat", "integral kasbiy kompetentsiyaning quyi tizimi"ni kasbiy-ijodiy kompetensiya deb ataydi va uzluksiz pedagogik ta'lim tizimida uni shakllantirish jarayonining samaradorligiga erishish uchun bir qator shartlarga rioya qilish zarur, deb hisoblaydi:

1. Kasbiy va ijodiy kompetensiya kasbiy va shaxsiy komponentlarning ustunligi va birligi bilan ta'minlanadi.

2. Kasbiy va ijodiy kompetentsiyaning tizimlashtiruvchi omili ijodiy yondashuvni amalga oshirishga tayyorlikdir.

3. Kasbiy va ijodiy kompetensiyani shakllantirish ta'lim sohasida mutaxassislar tayyorlashning ustuvor yo'nalishi deb hisoblanishi lozim. [10, стр. 32]

4. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlashda ularning ijodiy o'zini-o'zi rivojlantirishini belgilab beruvchi predmet-faollik integrativ-rivojlantiruvchi yondashuvdan foydalanish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, pedagogik kadrlarning kasbiy tayyorgarligiga qo'yilgan talablarning oshishi o'qituvchining kasbiy, ijodiy o'ziga xos shaxsini shakllantirish, kasbiy kompetentsiyaning ajralmas qismi bo'lgan va pedagogik madaniyatning muhim xususiyati hisoblangan kasbiy-ijodiy kompetentsiyaning rivojlantirishga yo'naltiradi. Zamonaviy pedagogik tizimni takomillashtirish o'quv jarayonini shunday tashkil qilishni nazarda tutadiki, bu o'qituvchining ichki motivlar va qadriyatlar tizimini, kasbiy bilimlari va psixologik-pedagogik ko'nikmalarini, o'qituvchining kasbiy va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishni o'z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Сластенин В.А. Профессионализм учителя как явление педагогической культуры [Текст] // Педагогическое образование и наука. - 2018. - № 12. - С. 4-15.

2. Тутолмин А.В. Формирование профессионально-творческой компетентности педагога начального образования: методика и анализ эксперимента. - Глазов: Изд-во Глаз. гос. пед. ин-та, 2016. - 256 с.

3. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. - М.: Просвещение, 2017. - 190 с. 327

4. Pedagogika Darslik L.P.Krivshenko tahriri. M., 2022. B. 418 c.

5. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. - T.: O'qituvchi, 2004.

6. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. - Qarshi.: Nasaf, 2020.

7. Ro'ziyeva D., Usmonboyeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi / Met.qo'llanma. - T.: Nizomiy nomli DTPU, 2022. - 115 b.

8. Musurmonov R. Ta'lim faoliyati sharoitida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi nizolarning oldini olish - ta'lim samaralidorligi omili. Academic research in educational sciences volume 2 | issue 4 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723

9. Akhmedova, M. T., Narmetova, Y. K., Nurmatova, I. T., & Malikova, D. U. K. (2022). Communicative Competence Formation in Future Teachers Based on an Integrated Международный научный журнал № 3 (100), часть 1 «Научный импульс» Октябрь, 2022

10. Akhmedova, M., Narmetova, Y., & Alisherov, B. (2021). Categories of person in conflict and methods of conflict resolution in the occurrence of conflicts between medical personnel.